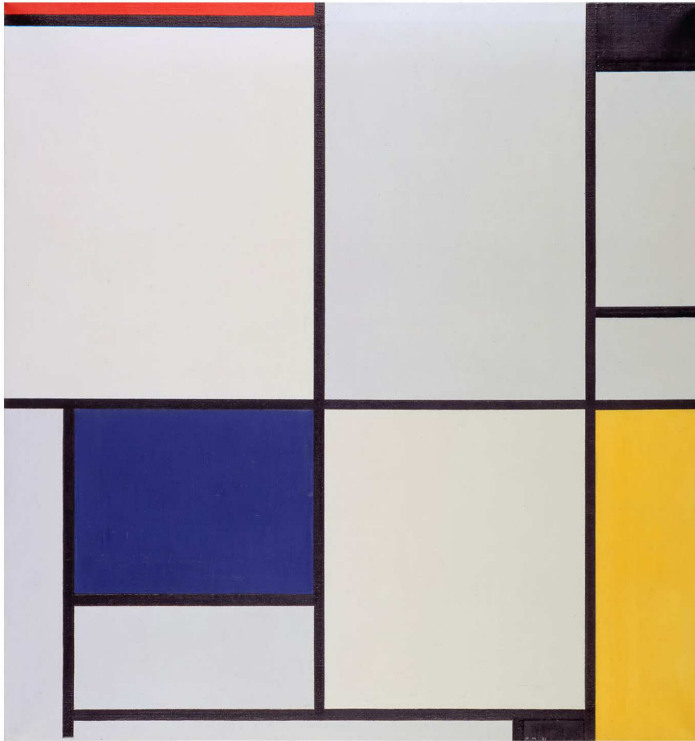

Amor Fati

ANTROPOLOGICZNE CZASOPISMO FILOZOFICZNE

marzec 1(7)/2017

ISSN: 2449-7819

PRZEJAWY

NA PRZECIĘCIU JEDNOŚCI I WIELOŚCI

FUNDACJA „DZIEŃ DOBRY! KOLEKTYW KULTURY”

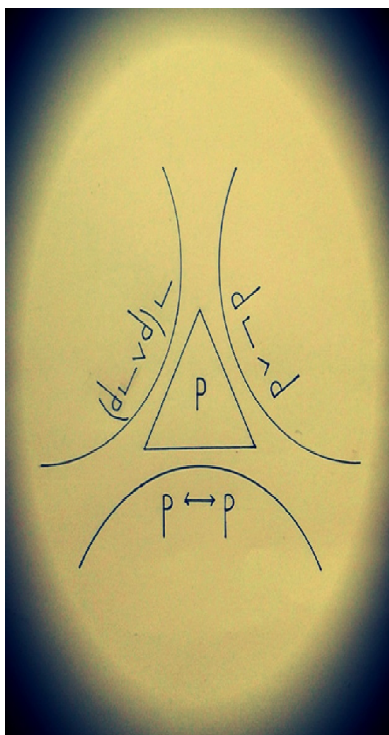

**CZY RZECZYWISTOŚĆ POSIADA
STRUKTURĘ? CZĘŚĆ III:
LOGICYZM I RACJONALIZM BYTOWY**

#logicyzm

Bartłomiej K. Krzych
Dyskusyjne Koło Filozoficzne „Eudaimonia”
Uniwersytet Rzeszowski

CZĘŚĆ I: GRAFICZNE PRZEDSTAWIENIE KONCEPCJI FILOZOFICZNEJ

CZĘŚĆ II: OPIS PRZEDSTAWIENIA

A) OPIS I INTERPRETACJA PRZEDSTAWIENIA

Praca przedstawia logiczny fundament racjonalnej¹ struktury wszechświata (Wielką Matrycę) realizujący się w trzech tzw. zasadach pierwszych (łac. *prima principia*): zasadzie niesprzeczności, zasadzie wyłączonego środka i zasadzie tożsamości

¹ Racjonalność rozumiem tu w odniesieniu do łacińskiego źródłosłowu: *ratio*. Pojęcie to posiada szeroką gamę znaczeń, których nie da ująć się jednoznacznie w żadnym ze współczesnych języków. Otóż *ratio* oznacza przede wszystkim rozum, zasadę, podstawę, fundament, ale też rację, regułę i взгляд, czy wreszcie metodę.

(w klasycznym zapisie logicznym). Środkowy trójkąt [równoboczny] zawierający zmienną pojawiającą się w zasadach pierwszych symbolizuje harmonię, stałość, porządek, ową logiczność i głęboką racjonalność struktury rzeczywistości. Wyraża również zasadę przyczynowości i celowości. Ów trójkąt odnosi się również do Absolutu (w symbolice chrześcijańskiej trójkąt symbolizuje właśnie Boga, Boską Opatrzność, Bożą Myśl czy też Boski Zamyśl). Zmienna p , jak wskazuje sama nazwa, odzwierciedla wszelkie możliwe momenty istnienia. Wygięte ramiona, na których opisane są pierwsze zasady, symbolizują zmienność oraz swoiste stawanie się i dzianie rzeczywistości, które jednakże zawsze jest zakorzenione i niejako wypływa ze swej *mathesis universalis*. Tę ostatnią wyraża ponownie trójkąt znajdujący się w centrum: ponieważ zawiera on zmienną p pojawiającą się poza nim, obejmuje on rzeczywistość jako taką. Ponadto trójkąt symbolizuje wewnętrzną zamkniętość wszechświata (racjonalność – logiczność: ufundowaną w zasadach pierwszych), zaś otwarte tunele między ramionami (łukami) – jego zewnętrzną otwartość (nieskończoność możliwych realizacji istnienia). Mamy więc do czynienia z przeogromnym i uporządkowanym (łac. *ordo*) bogactwem „tego, co jest”. Tak też przedstawienie ukazuje w jaki sposób rzeczywistość jest racjonalna w swej (najgłębszej) strukturze.

B) TEORETYCZNE OPIS I TŁO PRZEDSTAWIENIA

*Homo animal rationale est*² – człowiek jest zwierzęciem rozumnym, posiada rozum, którego największą „pasją” jest porządkowanie, racjonalizowanie świata – a czymże innym jest filozofia, jeśli nie właśnie racjonalizacją rzeczywistości³? Spektakularne sukcesy nauk szczegółowych, zwłaszcza fizyki

² Zob. Tomasz z Akwinu, *De potentia*, q. 8, a. 4, arg. 5 [online], <http://www.corpusthomicum.org/qdp8.html#60444>, dostęp: 16.6.2016.

³ Por. A. L. Zachariasz, *Filozofia. Jej istota i funkcje*, Rzeszów 1999. Por. również recenzję książki prof. Zachariasza: A. Wojtunik, *Filozofia jako racjonalizacja rzeczywistości*, „Sofia” 2001, nr 1, s. 177-182.

i matematyki, świadczą o tym, że najgłębsza struktura rzeczywistości jest racjonalna, a przynajmniej, że prowadzi z nami, w podjętej przez nas poznawczej Odysei⁴, dialog w języku racjonalności⁵. Jest ona moralnością myślenia, próbą przewycięcia głupoty⁶. Myślenie utożsamia się z logiką – współczesną królową nauk uważaną również za probierz wszelkiej racjonalności⁷. Niezaprzeczalny fundament logiki stanowią tzw. pierwsze zasady (gr. *archái epistemonikái*, łac. *prima principia*)⁸, będące podstawowymi nieodwoływalnymi zasadami rzeczywistości⁹: zasada niesprzeczności (łac. *principium non contradictionis*) [$\neg (p \wedge \neg p)$], zasada wyłączonego środka (łac. *principium tertio exclusi* lub po prostu *tertium non datur*) [$p \vee \neg p$] oraz zasada tożsamości (łac. *principium identitatis*) [$p \Leftrightarrow p$]¹⁰. Owa wszechobecna triada¹¹ –

⁴ „Człowiek (...) jest Odyseuszem Istnienia”: A. L. Zachariasz, *Antropotelizm. Człowiek a sens istnienia*, Rzeszów 2005, s. 320.

⁵ Por. M. Heller, *Czy świat jest racjonalny?*, „Zagadnienia filozoficzne w nauce” 1997, nr 20, s. 66-78. Prof. Heller rozwija swe tezy w wielu późniejszych publikacjach.

⁶ M. Heller, *Moralność myślenia*, Kraków 2015, s. 42 i 12.

⁷ Por. „Logika współczesna stała się nie tylko niezależna od innych nauk, lecz z dyscypliny pomocniczej stała się dyscypliną naczelną, propedeutyką wszelkiej nauki (na wzór metafizyki ogólnej), istniejącą niezależnie od filozofii, z której kiedyś wyrosła, i matematyki, dzięki której się rozwinęła”: M. A. Krąpiec, *Logika a metafizyka* [online], [hasło w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, <http://www.ptta.pl/pef/pdf/l/lam.pdf>, dostęp: 16.6.2016.

⁸ Por. S. Kamiński, *Czym są w filozofii i w logice tzw. pierwsze zasady?*, „Roczniki Filozoficzne” 1961, z. 1, s. 5-23.

⁹ Jest to wyrażenie, jakiego używa A. Niemczuk, *Dialog między optymizmem a pesymizmem* [materiał video] [online], <https://www.youtube.com/watch?v=NVqptj16tUE>, dostęp: 16.6.2016.

¹⁰ Por. A. Maryniarczyk, *Zasady pierwsze* [online:], [hasło w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, http://www.ptta.pl/pef/pdf/z/zasady_pierwsze.pdf, dostęp: 16.6.2016.

¹¹ Kamiński, a za nim Maryniarczyk, zauważają, że w pierwszych zasadach (które mogą być rozumiane wielopłaszczyznowo, por. np. J. Łukasiewicz, *Zasada sprzeczności u Arystotelesa*, „Filozofia nauki” 1997, nr 5/1, s. 147-164) partykują „tezy ontologiczne, postulaty teoriopoznawcze, zasady metodologiczne, zasady semiotyczne, reguły wnioskowania, prawa logiczne itd. W ten sposób (...) w poszczególnych dziedzinach życia poznawczego przybierają określoną konkretyzację”: A. Maryniarczyk, *Zasady pierwsze*, dz. cyt. Znaczy to też, że

w znacznej mierze dzięki naturalnej zdolności umysłowej władzy poznawczej człowieka do ujmowania pierwszych zasad w akcie intuicyjnego oglądu (jest to tzw. *intellectus principiorum*)¹² – stanowi fundament Wielkiej Matrycy (wszech)świata¹³ i świadczy o racjonalnej strukturze rzeczywistości¹⁴. Prawda jest więc jedna i uniwersalna¹⁵, nie oznacza to jednak, że jest ona jednolita *en bloc*, co wyklucza determinizm, skrajny naturalizm czy redukcjonizm¹⁶. Okazuje się więc, że myślenie stworzyło człowieka i jest

zasady pierwsze można traktować jako narzędzia myślenia, por. W. Marciszewski, *Zasada niesprzeczności jako narzędzie myślenia*, „Filozofuj!” 2016, nr 2(8), s. 22-23.

¹² Intuicja lub też intelekt poznający pierwsze zasady (łac. *intellectus primorum principiorum*) jest to „ogłód niedyskrywny, dogłębny, wstępny w stosunku do dalszego poznania (rozumowania) lub zwięźszy je”: M. A. Krąpiec, *Intuicja* [online], [hasło w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, <http://www.ptta.pl/pef/pdf/i/Intuicja.pdf>, dostęp: 16.6.2016.

¹³ „To, co jest wbrew logice, czyli to, co jest sprzeczne, nie może istnieć w przyrodzie”: M. Heller, *Moralność myślenia*, dz. cyt., s. 19. Por. też przypisy nr 15 i 16 niniejszej pracy.

¹⁴ Por. M. Heller, *Filozofia przypadku. Kosmiczna fuga z preludium i codą*, Kraków 2012, zwłaszcza s. 311-316. Jest oczywistym faktem, że ks. prof. Heller nie jest jedynym myślicielem, który jest przekonany o racjonalnej (tj. – w kontekście niniejszej pracy – logicznej) strukturze wszechświata. W zasadzie należałoby tu stworzyć swoistą litanię filozofów i naukowców, którzy podpisaliby się pod tym stwierdzeniem, począwszy od Arystotelesa, przez Leibniza, na Łukasiewiczu skończywszy. W kontekście opisu z części A, należałoby się też odnieść m.in. do Plotyna (teoria emanacji) czy św. Anzelma z Canterbury (teoria wpływów).

¹⁵ Zob. B. Wald, *Filozofia w studium teologii*, tłum. J. Jakuszko, Lublin 2006, s. 19-21. Na s. 20 czytamy: „Uniwersalność i jedność nie oznaczają jednak jednolitości. Tam, gdzie mamy do czynienia z rzeczywistością, np. z jakąś osobą ludzką lub nawet tylko z przypadkowo znaną na plaży muszlą, spotykamy bogactwo, niedające się opisać w sposób wyczerpujący, takie, które dopuszcza i czyni koniecznymi różne wypowiedzi, dotyczące jednej i tej samej rzeczy. Oprócz tego każdy człowiek posiada własną, szczególną wrażliwość na określone strony rzeczywistości, stąd pojmując on poszczególne aspekty prawdy wcześniej i kosztem innych aspektów”.

¹⁶ Zob. tamże, zwłaszcza s. 20-21, gdzie czytamy: „Niewyczerpalność tego, co rzeczywiste dla ludzkiego poznania, jak również indywidualność perspektywy poznania, nie zmieniają jednak niczego w tym, że dowolne i sprzeczne ujęcia przedmiotu możliwego poznania nie mogą być jednocześnie prawdziwe. Tylko właściwości, które rzeczywistość posiada w pewnym stanie rzeczy zezwalają na to, by mówić w sposób niearbitralny o różnorodnych aspektach poznania praw-

zarazem ludzkim przeznaczeniem¹⁷. Jesteśmy więc niejako skazani na racjonalność¹⁸.

CZĘŚĆ III: BIBLIOGRAFIA

Bibliografia wg nazwisk autorów w porządku alfabetycznym, w przypadku zaś wielu publikacji jednego autora zastosowano klucz odnoszący się do daty wydania lub alfabetycznego porządku tytułów publikacji właściwego autora.

1. Heller M., *Moralność myślenia*, Kraków 2015.
2. Heller, *Filozofia przypadku. Kosmiczna fuga z preludium i codq*, Kraków 2012.
3. Heller M., *Czy świat jest racjonalny?*, „Zagadnienia filozoficzne w nauce” 1997, nr 20.
4. Kamiński S., *Czym są w filozofii i w logice tzw. pierwsze zasady?*, „Roczniki Filozoficzne” 1961, z. 1.
5. Krąpiec M. A., *Intuicja* [online], [hasło w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, <http://www.ptta.pl/pef/pdf/i/Intuicja.pdf>
6. Krąpiec M. A., *Logika a metafizyka* [online], [hasło w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, <http://www.ptta.pl/pef/pdf/l/lam.pdf>
7. Łukasiewicz J., *Zasada sprzeczności u Arystotelesa*, „Filozofia nauki” 1997, nr 5/1.
8. Marciszewski W., *Zasada niesprzeczności jako narzędzie myślenia*, „Filozofuj!” 2016, nr 2(8).

dziwego. Jeśli coś jest prawdziwe, ponieważ dotyczy danej rzeczy, to konieczne jest, by coś innego było fałszywe, skoro rozmija się z rzeczą. Jeśli zaś wszystko co zostanie powiedziane o jakimś przedmiocie, powinno być uznane za prawdziwe, również to, co sobie nawzajem przeczy, to wówczas znika różnica między prawdą i fałszem”.

¹⁷ M. Heller, *Moralność myślenia*, dz. cyt., s. 5.

¹⁸ Tamże, s. 28.

9. Maryniarczyk A., *Zasady pierwsze* [online:], [hasło w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, http://www.ptta.pl/pef/pdf/z/zasady_pierwsze.pdf
10. Niemczuk A., *Dialog między optymizmem a pesymizmem* [materiał filmowy] [online], <https://www.youtube.com/watch?v=NVqptj16tUE>
11. Tomasz z Akwinu, *De potentia*, q. 8, a. 4, arg. 5 [online], <http://www.corpusthomisticum.org/qdp8.html#60444>
12. Wald B., *Filozofia w studium teologii*, tłum. J. Jakuszko, Lublin 2006.
13. Wojtunik A., *Filozofia jako racjonalizacja rzeczywistości*, „Sofia” 2001, nr 1.
14. Zachariasz A. L., *Antropotelizm. Człowiek a sens istnienia*, Rzeszów 2005.
15. Zachariasz A. L., *Filozofia. Jej istota i funkcje*, Rzeszów 1999.

